SILVIU BEREJAN

GRAIUL DIN REPUBLICA MOLDOVA ŞI LIMBA LITERARĂ COMUNĂ

Iniţial, toate tipurile de vorbire est-romanică erau denumite prin acelaşi glotonim comun – *român, -ă,* provenit de la adjectivul latinesc *romanus, -a, -um* „care ţine de Roma; romanic” (deşi din latină a fost moştenit şi substantivul *român* < *romanus, -i* „roman”, de la care a şi fost derivat ulterior adjectivul *românesc,* devenit variantă a adjectivului moştenit *român*). Adjectivul *român/românesc* a fost utilizat pentru a denumi limba populaţiei romanizate pe tot teritoriul balcano-carpatic, inclusiv pe teritoriul de răspândire a celor două mari grupuri dialectale romanice din nordul Dunării – cel muntenesc şi cel moldovenesc, păstrându-se aici şi după formarea principatelor dunărene: Muntenia (Valahia sau Ţara Românească), Moldova şi Transilvania.

1. Calificativul *român/românesc* a generat în conştiinţa primilor oameni de cultură din spaţiul carpato-dunărean ideea că toţi cei ce populau aceste ţinuturi îşi trag obârşia de la Roma.

1.1. Miron Costin, de exemplu, menţiona în opera pe care ne-a lăsat-o drept moştenire, parcă anume spre a dumiri pe cei rătăciţi de mai târziu: „Aşa şi neamul acesta, de carele scriem, a l ţ ă r i l o r a c e s t o r a [nu are deci în vedere numai Moldova, ci şi celelalte ţări – S. B.] n u m e l e v e c h i ŭ ş i m a i d i r e p t ŭ i e s t e r u m â n [spaţierea noastră – S. B.], adecă râmlean, de la Roma” (Costin 1958, p. 268).

Acelaşi Miron Costin subliniază în mod cât se poate de explicit şi în mai multe locuri din cronicile sale că reprezentanţii populaţiei din Moldova, deşi se autodenumesc moldoveni, adică locuitori ai acestui ţinut românesc, consideră că vorbirea lor este românească. Ei nu întreabă „ştii moldoveneşte?”, zice cronicarul moldovean, ci „ştii româneşte?” (*ibidem*, p. 269).

1.2. Aşadar, este absolut evident faptul că, deşi în unele surse istorice medievale este atestat pentru limba vorbită în Moldova şi termenul *limba moldovenească,* cărturarii şi oamenii de cultură ai timpului subînţelegeau prin această denumire un subdialect (grai) al limbii lor române comune, dându-şi perfect de bine seama de unitatea glotică românească de pe întreg teritoriul daco-român, căci, cum spune chiar academicianul rus V. F. Şişmarev, în adâncul conştiinţei poporului romanic care vorbea în limba dată lua de acum naştere ideea unităţii acestui popor (Şişmarev 1960, p. 53).

DACOROMANIA, serie nouă, III–IV, 1998–1999, Cluj-Napoca, p. 101-110

1.2.1. Nu e de mirare, deci, că nici Dimitrie Cantemir, domnitorul Moldovei, care era rusofil ca esenţă şi ar fi putut avea anumite veleităţi separatiste, n-a tăgăduit unitatea poporului şi a vorbirii romanice din nordul Dunării. Anume, el subliniază fără nici o umbră de îndoială că „neamul moldovenilor, al muntenilor, al ardelenilor... cu un nume de obşte români se cheamă...” şi că „noi, moldovenii, la fel ne spunem români, iar limbii noastre nu dacică, nici moldovenească, ci românească” (Cantemir 7225).

1.2.2. Chiar şi prin titlul lucrării sale, din care sunt luate citatele de mai sus, D. Cantemir indică fără echivoc care e numele limbii în care scrie el însuşi. Acest titlu sună aşa: *Hronicul vechimii a romano-moldo-vlahilor întâi pre limba lătinească izvodit, iară acum pre l i m b a r o m â n e a s c ă scos* (sublinierea noastră – S. B.)... Mai clar nu se putea spune.

1.3. Faptul că tipurile de vorbire muntenesc (valah) şi moldovenesc se includ într-o unitate generică superioară ce le înglobează pe amândouă l-au constatat, în diferite perioade, atunci când au vorbit despre limba populaţiei din Principatele Dunărene, şi reprezentanţii altor popoare.

1.3.1. Astfel, lingvistul rus de origine română Iakov Ghinculov, profesor la Universitatea din Petersburg, subliniind comunitatea structurală a vorbirii din cele două principate, vorbeşte despre o gramatică valaho-moldovenească (el îşi intitulează lucrarea *Начертание правилъ валахо-молдавской грамматики* [Ghinculov 1840]). Referitor la denumirea generică a acestei comunităţi de limbă, el scrie în prefaţa gramaticii sale: „При общемъ обозрбніи ближайшихъ отородій одного и того же плеЂни, мы в праве держаться общего названия ихъ; слЂдственно языкъ *Ромынский* [sublinierea lui I. G. – S. B.] может служить общим знаменателемъ [spaţierea noastră – S. B.] Валахского и Молдавского нарЂчий” (*ibidem*, p. 11).

1.3.2. Termenul *român/românesc,* cu aplicare la limbă, ca denominaţie a unui standard unic, este utilizat de fapt de toţi autorii primelor gramatici, precum şi ai altor materiale didactice, apărute nu numai în Principate (până şi după Unire), ci şi în Basarabia, aflată de acum în componenţa imperiului rus. Ca să nu mai vorbim de operele scriitorilor veniţi în Ţară din Basarabia (Gh. Asachi, C. Negruzzi, C. Stamati, A. Russo, B. P. Hasdeu ş. a.), care au folosit chiar şi în titlurile publicaţiilor lor glotonimul *român/românesc.*

1.4. De la mijlocul secolului al XIX-lea acest termen se încetăţeneşte definitiv în literatura lingvistică europeană şi mondială în calitate de denumire generică pentru tipul de vorbire romanică orientală cultă din nordul Dunării (la aceasta a contribuit, desigur, şi faptul că la 1859 Muntenia şi Moldova s-au unit într-un singur stat naţional, care a căpătat denumirea de *România*).

1.4.1. Dacă până la acest moment istoric glotonimul în cauză desemna vorbirea balcano-romanică generală şi totodată tipul de vorbire romanică nord-dunăreană (moldo-muntenească), acum el îşi adaugă un al treilea – şi cel mai important – sens al său: cel legat de denumirea limbii naţionale a noului stat de limbă romanică, cel de limbă de cultură (adică literară), apărută în zona cea mai de est a masivului romanic.

1.4.1.1. S-a constituit astfel următoarea structură semantică a adjectivului *român/românesc,* cu referire la realităţile glotice din această zonă est-romanică:

„1. Care ţine de tipul de vorbire romanică balcano-carpatină (el are o serie de varietăţi şi e numit astăzi în lingvistică *est-romanic* sau *balcano-romanic*).

2. Care ţine de tipul de vorbire romanică nord-dunăreană (muntenească şi moldovenească sau moldo-valahă; în sensul dat glotonimul *român/românesc* este sinonim în literatura de specialitate cu *dacoromân*).

3. Care ţine de mijlocul naţional de comunicare al statului român şi (având în vedere situaţia actuală) al statului moldovenesc (ce include limba literară unică formată pe baza tipului de vorbire romanică nord-dunăreană)".

1.4.1.2. Cu aceste sensuri calificativul glotic polisemantic *român/românesc* şi-a ocupat locul corespunzător în taxonomia glotonimică actuală şi de polisemia dată nu se mai poate face abstracţie, oricât ar dori-o cineva.

1.4.2. Astăzi conţinutul semantic al glotonimului *român/românesc* (prezentat mai sus) reprezintă un fapt real al terminologiei lingvistice, el fiind folosit ca atare (în accepţiile date) în romanistica generală, începând cu opera fundamentală a lui W. Meyer-Lübke (1890, 1902) (predecesorul acestui mare romanist şi întemeietorul lingvisticii romanice, F. Diez, utiliza încă, pentru romanica orientală, determinativul mai vechi, *valah*) şi terminând cu lucrările moderne de popularizare a romanisticii (cum ar fi, spre exemplu, broşura lingvistului polonez W. Mańczak (1969)[1]) şi cu toate sursele de referinţă existente (dicţionare şi enciclopedii, neexceptându-le pe cele sovietice).

2. Calificativul *moldovenesc* (ca şi *muntenesc,* de altfel), cu referire la limbă, a început a fi utilizat relativ târziu (în comparaţie cu *român* < *romanus,* ce servea la denominarea, cum s-a spus deja, atât a populaţiei de origine romanică, cât şi a vorbirii ei) – abia de prin a doua jumătate a secolului al XIV-lea, adică după constituirea celor două „ţări româneşti" în state separate.

2.1. El a căpătat circulaţie anume ca semn distinctiv al acestora, în calitate de denumire locală a uneia dintre cele două ramuri (varietăţi) ale masivului glotic romanic nord-dunărean, denumire ce reflecta teritoriul de răspândire a ramurii corespunzătoare (deşi în Valahia se folosea în continuare şi termenul tradiţional *român/românesc,* determinativul *muntenesc* fiind mult mai puţin frecvent)[2].

2.1.1. După anexarea în 1812 a părţii dintre Prut şi Nistru a Moldovei istorice (a aşa-numitei Basarabii) de către imperiul rus, aici, din motive lesne de înţeles, a fost utilizată pentru vorbirea localnicilor denumirea tradiţională, dar neştiinţifică, *limba moldovenească.*

---

[1] Folosind determinativul *român* în primul său sens, autorul menţionează, urmându-l pe Sextil Puşcariu, că limba română are patru varietăţi: dacoromâna, aromâna, istroromâna şi meglenoromâna. De varietatea dacoromână a limbii române se folosesc, după spusele lui W. Mańczak, „circa 20 milioane de oameni pe teritoriul României şi al Republicii Sovietice Moldoveneşti..." (p. 18).

[2] Glotonimele adjectivale *moldovenesc/moldovean* şi *muntenesc/muntean* au la bază, desigur, substantivele respective *moldovean/moldovan* şi *muntean,* folosite, cum era şi firesc, ca etnonime în noile formaţii statale.

2.1.2. În 1818, prin „Regulamentul organizării administrative a Basarabiei", „limba moldovenească" este declarată chiar limbă oficială, alături de limba rusă (de altfel, Rusia ţaristă, prin „Regulamentul organic", va decreta „limba moldovenească" drept limbă oficială şi în Principatul Moldovei din timpul ocupaţiei acestuia, între anii 1828 şi 1834).

2.1.3. Această situaţie a fost însă păstrată numai până în 1828, când drept limbă oficială este recunoscută, din nou, doar limba rusă, limba localnicilor fiind ulterior scoasă cu totul din uz.

2.1.4. Abia spre sfârşitul secolului al XIX-lea şi la începutul secolului al XX-lea adjectivul *moldovenesc,* în sintagma *limba moldovenească,* reapare (iarăşi în scopuri politice) în unele lucrări (mai ales dicţionare bilingve), cu aplicare la vorbirea populaţiei basarabene.

2.1.5. După revoluţia din 1917, adică în perioada sovietică (întâi în R.A.S.S.M, în stânga Nistrului, căci Basarabia se reunise deja cu Ţara, iar apoi, în 1940, şi în R.S.S.M, cu Basarabia reînglobată de data aceasta în U.R.S.S), populaţiei din aceste teritorii îi este impusă oficial denumirea „limbă moldovenească", care se contrapunea de acum net limbii române (mai ales că între anii 1932 şi 1938 în R.A.S.S.M fuseseră introduse limba şi literatura română şi alfabetul latin, acţiune calificată ulterior ca o gravă greşeală politică). Motivele sunt deci de natură pur politică: pentru demonstrarea existenţei unei alte naţiuni în componenţa Uniunii Sovietice, ce trebuia să se deosebească, sub toate aspectele, de naţiunea română din ţara vecină, dar neprietenă (îndârjirea de atunci în promovarea cu orice preţ a tendinţei date se resimte la mulţi diriguitori şi în prezent).

2.2. În felul acesta calificativul *moldovenesc,* prin atribuirea acestui al doilea sens, ar fi trebuit să aibă următoarea structură semantică, adică să însemne:

„1. Care ţine de tipul de vorbire romanică nord-dunăreană, adică de grupul dialectal dacoromân, caracteristic pentru Moldova istorică.

2. Care ţine de mijlocul naţional de comunicare a statului moldovenesc (R.S.S.M., iar în prezent: R.M)".

2.3. Dar chiar şi cu această nouă structură semantică adjectivul-glotonim *moldovenesc* corelează cu adjectivul-glotonim *român,* ca unităţi de acelaşi rang doar pe linia unui singur sens: al treilea de la *român* şi al doilea de la *moldovenesc.*

2.3.1. Aceste sensuri ar urma să se opună (în viziunea partizanilor art. 13 din Constituţia R.M) ca denumiri ale mijloacelor naţionale de comunicare din diferite state.

2.3.2. Întrucât însă mijloacele naţionale de comunicare sunt în fond limbile standard, adică ceea ce numim în mod curent limbi literare, iar limba literară atât în România, cât şi în Moldova a fost şi este aceeaşi (fiind una singură), sensurile în discuţie coincid.

2.3.3. Deci contrapunerea glotonimelor *român* şi *moldovenesc* pe linia acestui sens, care s-a făcut şi începe să se facă din nou în R.M (în conformitate cu noua Constituţie), se baza şi se bazează, iarăşi, doar pe considerente de ordin politic. Ea nu are nici un suport de natură lingvistică (adică ştiinţifică).

2.4. Cât priveşte celelalte sensuri ale glotonimelor discutate, ele se află în raport de gen – specie, *moldovenesc* incluzându-se (în primul său sens) în toate cele trei sensuri ale lui *român/românesc* (acesta fiind pentru el noţiunea generică pe toate liniile)[3].

3. Aşa se prezintă lucrurile sub raport logic (căci, logic, noţiunea generică c u p r i n d e în sine toate noţiunile de specie subordonate ei).

3.1. Sub raport semantic însă, noţiunea generică (care exprimă numai trăsăturile relevante, esenţiale) s e i n c l u d e ca parte componentă obligatorie în conţinutul tuturor noţiunilor de specie subordonate, care înglobează, în afară de aceasta, şi trăsături suplimentare (relevante numai pentru noţiunea de specie respectivă)[4].

3.1.1. În cazul noţiunii „moldovenesc”, asemenea trăsături suplimentare relevante sunt: lipsa africatelor *č* şi *ğ* şi prezenţa africatei *dz,* palatalizarea consonelor labiale *p, b, v, f,* trecerea vocalelor atone *e* şi *ă,* respectiv în *i* şi *î* (în special în poziţie finală), prezenţa unor rusisme lexicale şi sintactice, precum şi o serie de alte particularităţi specifice vorbirii din Republica Moldova şi Moldova românească (dar improprii atât pentru alte varietăţi dialectale ale limbii române, cât şi pentru limba literară).

3.1.2. Aşadar, denumirea *moldovenesc* poate fi aplicată numai şi numai vorbirii căreia îi sunt proprii particularităţile suplimentare enumerate. Altfel, denumirea nu poate fi considerată ca fiind adecvată obiectului denumit.

3.1.3. Tocmai de aceea articolul 13 din noua constituţie a R.M nu este justificat sub aspect ştiinţific: în el se presupune, pe de o parte, că limba oficială de stat este limba literară comună (căreia nu-i sunt proprii trăsăturile specific moldoveneşti!), iar pe de altă parte, ea este denumită „moldovenească” (ceea ce implică în mod obligatoriu trăsături specifice inerente). Este deci un caz tipic de alogism elementar, de c o n t r a d i c t i o i n a d j e c t o.

4. Pentru a demonstra inconsistenţa unei atare poziţii sub raport ştiinţific mai poate fi menţionată aici încă o particularitate a elementelor lexicale (inclusiv a termenilor) ce se află în raport de gen–specie: în anumite condiţii contextuale, când nu importă detaliile, adică trăsăturile specifice (individuale) suplimentare, ci doar cele esenţiale ale obiectului denumit, în locul denumirii de specie se foloseşte, de regulă, denumirea de gen. Legitatea dată însă nu poate fi inversată: denumirea de specie (cea a varietăţii noţiunii) nu poate fi folosită în locul celei generice, deoarece în acest caz obiectului desemnat i s-ar atribui caracteristici semantice pe care el nu le posedă *(copac–nuc).*

4.1. De aceea glotonimul *român/românesc* se utilizează cu referire la orice varietate de vorbire romanică nord-dunăreană (muntenească, moldovenească,

[3] Despre aceste lucruri, foarte clare sub raport teoretic, s-a mai scris anterior (vezi, de exemplu, Berejan 1990), dar cele scrise n-au fost luate în consideraţie.

[4] Acest paradox de interpretare logică şi lingvistică a sensului cuvintelor este examinat mai detaliat la Berejan 1973.

bănățeană, oltenească sau oricare alta) şi, în primul său sens, la orice varietate de vorbire romanică sud-dunăreană (aromână, istoromână şi meglenoromână)[5].

4.2. Dar nu orice varietate de vorbire românească, în esență (cum ar fi cea balcano-romanică sau chiar numai cea nord-dunăreană, adică dacoromână), poate fi numită, spre exemplu, muntenească, oltenească sau moldovenească.

4.3. Denumirile date pot fi aplicate în exclusivitate acelor varietăți cărora le sunt proprii suplimentar trăsăturile dialectale respective.

4.3.1. Astfel, glotonimul *moldovenesc* poate fi aplicat numai acelei varietăți a dialectului dacoromân al limbii române care se întrebuințează (în mare) în Moldova dintre Prut şi Carpați, precum şi în actuala R.M, şi numai atunci când se acordă o importanță deosebită particularităților ei suplimentare specifice enumerate mai sus, în **3.1.1.**, când anume acest specific se vrea relevat.

4.3.2. Aici intervine momentul pe care nu-l acceptă nici până azi partizanii denumirii date pentru limba oficială de stat din R.M.

4.3.2.1. Doar această denumire o poartă g r a i u l vorbit în Moldova (de pe ambele maluri ale Prutului), vorbirea p o p u l a r ă o r a l ă (nu scrisă!) folosită în această zonă, vorbire care are trăsăturile sale specifice în comparație cu vorbirea din alte zone ale spațiului românesc dunăreano-carpato-nistrean, dar care este doar una dintre varietățile întregului glotic romanic oriental (cum se vede bine din schema alăturată).

4.3.2.2. În virtutea acestui fapt, denumirea unei varietăți nu poate fi dată întregului în totalitatea sa (căci fiecare varietate s e i n c l u d e în întreg, este d o a r o p a r t e a lui). Cu atât mai mult cu cât pe baza diferitelor varietăți ale întregului s-a constituit o limbă de cultură (limba literară), care e una singură.

4.3.2.3. În această calitate ea a fost consfințită prin tradiții îndelungate, fixate într-un corpus solid de monumente scrise, servind cultura comună a tuturor purtătorilor acestor varietăți (inclusiv a varietății moldoveneşti, care nu are şi nici n-a avut vreodată o altă formă de manifestare literară, bazată în exclusivitate pe graiul moldovenesc).

4.3.2.4. Limba de cultură în care astăzi se vorbeşte, dar mai ales cea în care se scrie în R.M, în toate sferele oficiale, n u r e f l e c t ă specificul varietății locale moldoveneşti a dialectului dacoromân de pe acest teritoriu (fonetica ei este, de exemplu, aproape în întregime de tip muntenesc, nu moldovenesc: formele de tipul *făcea, piatră, bine* au la bază nu formele dialectale moldoveneşti *făşé, chiatrî, ghini,* proprii, cu anumite varietăți, întregului teritoriu al republicii, ci pe cele din alte regiuni româneşti, dar care au devenit normă literară).

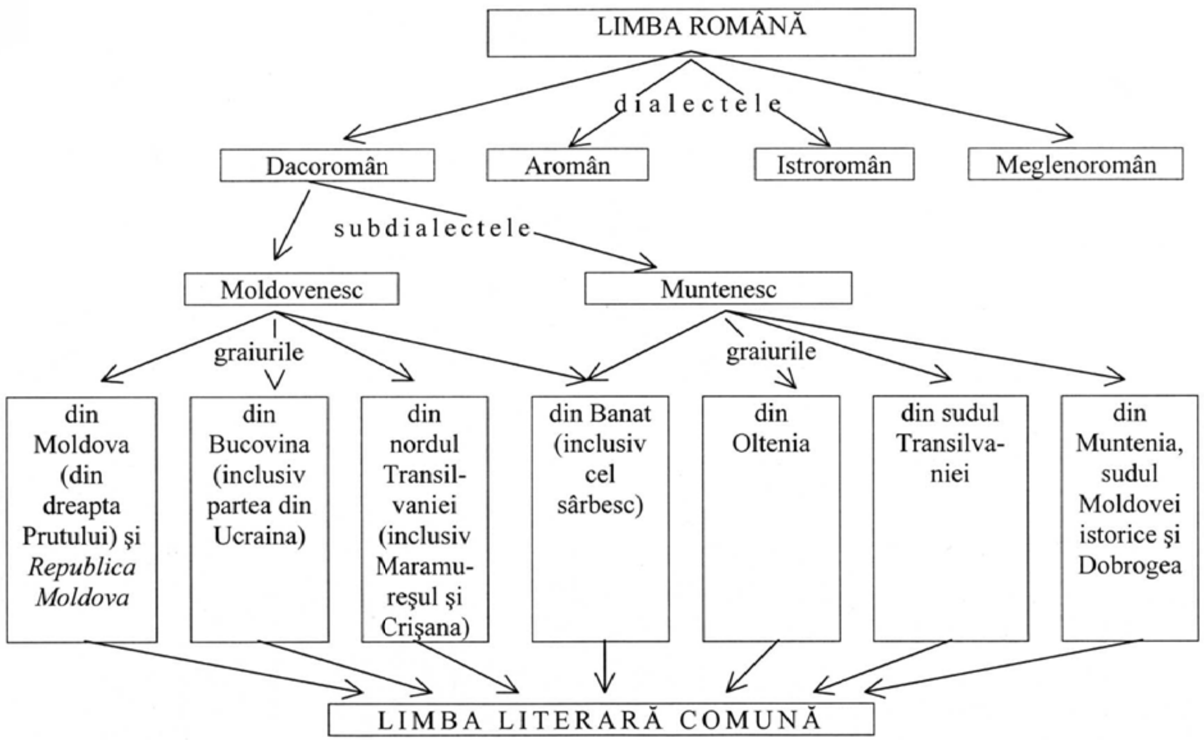
4.4. Prin urmare, nimeni nu are pur şi simplu dreptul (nici ştiințific, nici juridic) să atribuie acestei limbi o denumire neadecvată conținutului termenului utilizat, improprie ei prin însăşi definiția sa.

5. Ar fi nimerit să mai fie adăugat la cele spuse deja şi un argument de altă natură, dar care vine să sublinieze apartenența necondiționată a noțiunii de specie la noțiunea de gen, a specialului la general, a fenomenului la esență, a variantei la invariantă (oricât de multe trăsături specifice ar avea prima).

[5] Chiar pe această legitate s-a bazat Sextil Puşcariu când a stabilit că limba română are patru dialecte (Puşcariu 1940, p. 216-248).

S c h e m ă

VARIETĂȚILE LOCALE (TERITORIALE)
ALE LIMBII ROMÂNE ȘI LIMBA LITERARĂ



5.1. În cazul noțiunii de specie „moldovenesc”, această legitate s-ar formula în felul următor: oricâte particularități specifice (în sensul încorporării de rusisme şi de sovietisme) ar fi căpătat şi ar mai căpăta, eventual, vorbirea moldovenească din R.S.S.M şi din R.M, ea n-ar fi încetat şi nu va înceta nicicând să fie o varietate a vorbirii româneşti, căci elementele specifice, oricât de numeroase ar fi ele, nu pot schimba esența primordială a noțiunii generice, care constituie un component invariabil al conținutului tuturor noțiunilor de specie.

5.2. Chiar dacă am admite, prin absurd, o situație ipotetică, când majoritatea unităților lexicale semnificative (adică a cuvintelor cu sens material) ar fi substituite prin unități străine, împrumutate (în cazul nostru ruseşti, ca în versurile satirice *M-am prostudit şi căşleiesc / C-o fost morozu mari...*), şi în acest caz o asemenea „limbă amestecată” va fi recepționată de cei ce ştiu româneşte ca românească în esența sa, iar nu ca „altă” limbă, ca o limbă „nouă”. Asta pentru că apartenența unui mesaj verbal la o anumită limbă este determinată, de fapt, nu de lexic, ci de gramatică.

5.2.1. De aceea un enunț ca *Bring die банка mit варены von der полка im чулач*, citat de L. V. Şcerba (1974, p. 72), în pofida faptului că absolut toate cuvintele semnificative din componența lui (în afară de verb) sunt ruseşti, este simțit, după spusele lingvistului rus, ca fiind limbă germană, deoarece predicatul lui şi toate instrumentele gramaticale sunt germane.

5.2.2. De altfel, elementele lexicale semnificative de bază ale unui potențial enunț pot fi chiar fără sens (adică născocite), cum afirmă mulți semanticieni. Principalul e ca acestor elemente să le fie aplicată corect gramatica unei limbi naturale. De exemplu, enunțul lui Carnap *Pirots karulize elaticalli,* fără a avea vreo semnificație concretă, reală, ține – după gramatică – de limba engleză. Dacă însă acestui enunț, vid de sens, i se aplică o altă gramatică, el apare ca „tradus” în limba respectivă. Astfel, Em. Vasiliu îl „traduce” în română prin *Piroții carulează elatic* (Vasiliu 1970, p. 19). Enunțul dat se pretează însă şi la „traducerea” în alte limbi (cf. fr. *Les pirots carulisent élatiquement* sau rus. *Пироты карулизят златично*), la origine fiind el însuşi o „traducere” din germ. *Die Pieroten karuliezen elatisch* (*ibidem*, p. 20).

5.2.3. Din cele spuse se poate trage concluzia că, atâta timp cât îşi păstrează gramatica, o limbă rămâne vie şi, dacă i se creează condiții favorabile pentru debarasarea de lexicul impropriu, ea revine la normal. Deci, dacă s-ar instaura asemenea condiții şi pentru populația din R. M., limba română de aici, denaturată de mulțimea rusismelor de tot felul, ar renaşte în foarte scurt timp.

6. Din cele spuse rezultă că termenii glotonimici *moldovenesc* şi *român/românesc* n-au fost niciodată şi nu pot fi nici acum de acelaşi rang, nu sunt adică termeni ce stau pe aceeaşi treaptă a ierarhiei glotonimice, deoarece primul continuă să rămână – indiferent de faptul dacă acest lucru e pe placul cuiva sau nu – denumire a unui grai teritorial (utilizat nu numai pe teritoriul R.M, ci şi pe cel al

României), ceea ce nu permite ca el să fie folosit când e vorba de denumirea mijlocului de comunicare cultă, de limba literară.

Utilizarea acestor doi termeni (ca şi a tuturor termenilor ştiinţifici) trebuie să corespundă corelaţiei ce există obiectiv între ei în metalimba lingvisticii, care dispune de o anume microstructură terminologică ce nu poate fi nici ignorată, nici manipulată arbitrar.

6.1. Este absolut clar, deci, că limba literară (şi, în primul rând, cea scrisă), întrebuinţată de acum de aproape jumătate de secol în R. M., este limbă română. Această realitate este demonstrată cu toată evidenţa de orice scriere apărută în perioada dată.

6.2. Pentru a demonstra că limba scrisă din R. M. nu reflectă specificul local, să comparăm un scurt fragment (luat la întâmplare) din *Clopotniţa* lui Ion Druţă în original şi transcris, apoi, cu particularităţile proprii vorbirii din R. M.

6.2.1. Iată, întâi, fragmentul, aşa cum l-a scris autorul:

„Porneşte dar pe jos şi el. Dacă nu-l ajunge nici o maşină din urmă, îl va ajunge autobuzul de la cinci jumătate undeva pe o margine de drum. A face însă mişcări în aer liber e, oricum, mai sănătos decât a sta locului şi-a te legăna împreună cu umbrele. Scria Amosov într-o revistă, apoi şi japonezii au confirmat, că fără cincisprezece mii de paşi făcuţi zilnic organismul n-are forţa necesară pentru a se reface, şi ziua fără şapte-opt kilometri făcuţi pe jos e ca şi cum ar fi o zi pierdută.

A legat geanta de plasa cu portocale, făcând din ele un fel de desagi. Şi i-a aruncat pe umeri, pornind încet de-a lungul şoselei”.

El corespunde întru totul, precum se vede bine, normelor limbii literare române.

6.2.2. Şi iată, acum, cum ar arăta acelaşi fragment, rescris cu specificul, în primul rând fonetic (dar nu numai), al vorbirii moldoveneşti:

„Porneşti darî pi jios şî el. Dacî nu-l ajiunji nişi o maşânî din urmî, l-a culeji avtóbusu di la pol şestovo (sau: di la jiumătati la şăsî) undeva pi o marjinî di drum. Da sî ti nişti la vozduh îi, orcum, mai sănătos decât a sta locului ş-a ti legăna împreunî cu umbrili. Scria undeva Amosov într-un jurnal, pi urmî şî iaponenii o potvirdit, cî fărî şinspreşi nii di paş făcuţ în tătî zâua organizmu n-ari puterea trebuinşioasî sî sî dreagî, şî zâiua fărî şăpti-opt chilometri făcuţ pi jios îi ca şî cum ar şi o zî prăpăditî.

O legat sumca di avosica cu apelsini, făcând din eli on fel di desaji. Şî i-o zvârlit pi umeri, pornindu-sî înşet de-a lungul şuşălii”.

6.2.3. Or, I. Druţă n-a scris niciodată în această formă, care este într-adevăr moldovenească (dar dialectală!). Toţi au scris şi scriu, şi în prezent, respectând, după cum am văzut, normele limbii române literare (alte norme literare, pur şi simplu nu există).

6. 3. A susţine, de aceea, teza, neîntemeiată ştiinţific (folosită în scopuri politice de regimul imperial – ţarist şi sovietic), că ar exista o limbă literară „moldovenească”,

deosebită de limba literară română comună (or, fixarea în constituție a denumirii „limbă moldovenească” pentru limba de stat din R.M chiar asta ar vrea să însemne!) este sau o perseverare (diabolică!) în eroare, sau o utopie, sau o fraudă ordinară, cum subliniază de acum, cu mai multe ocazii, conaționalul nostru, profesorul cu renume mondial de la Tübingen, Eugen Coşeriu.

7. Aşadar, vorbirea din R.M, neîncetând a fi o varietate locală a limbii române comune, este, istoriceşte vorbind, vorbire moldovenească, deoarece ține de prima din cele două mari ramuri ale dialectului dacoromân – moldovenească şi muntenească – şi-şi păstrează şi în prezent specificul său dialectal tradițional (majoritatea populației republicii în viața de toate zilele, în procesul vorbirii nenormate, neconforme cu normele literare, vorbeşte, într-adevăr, moldoveneşte). E un lucru absolut normal ca, fiind locuitor al Moldovei, să te consideri moldovean şi să vorbeşti în graiul local, cu condiția însă să îți dai seama că el e local şi nu poate substitui limba unică pentru toți cei ce vorbesc româneşte, care este limba română comună.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

Costin 1958 = M. Costin, *Opere,* [Bucureşti].

Şişmarev 1960 = В.Ф. Шишмарьов, *Лимбиле романиче дин суд-естул Еуропей ши лимба националэ а РСС Молдовенешть, Кишинеу.*

Cantemir 7225 = D. Cantemir, *Hronicul vechimii a romano-moldo-vlahilor întâi pre limba lătinească izvodit, iară acmu pre limba românească scos cu truda şi osteneala lui Dimitrie Cantemir voievodul şi de moşie domn a Moldovei şi Svintei Rossieştii împărăţii cneaz în Sankt Peterburg.*

Ghinculov 1840 = Я. Гинкулов, *Начертание правилъ валахо-молдавской грамматики,* Санкт-Петербург.

Meyer-Lübke 1890, 1902 = W. Meyer-Lübke, *Grammatik der romanischen Sprachen,* t. I – IV, Leipzig.

Mańczak 1969 = W. Mańczak, *Jazyki romanskie,* Krakov.

Berejan 1990 = S. Berejan, *De ce glotonimul* ***moldovenesc*** *nu poate rivaliza cu glotonimul* ***român*** *cu aplicare în limba literară?*, în „Revista de lingvistică şi ştiință literară”, nr. 6.

Berejan 1973 = С. Г. Бережан, *Семантическая эквивалентность лексических единиц*, Кишинеу.

Şcerba 1974 = Л. В. Щерба, Языковая система и речевая деятельность, Ленинград.

Vasiliu 1970 = Em. Vasiliu, *Elemente de teorie semantică a limbilor naturale,* [Bucureşti].

Puşcariu 1976 = S. Puşcariu, *Limba română.* I. *Privire generală,* Bucureşti.

Chişinău, b-dul Ştefan cel Mare, 64/219
Republica Moldova